

2. Гончарук С. Мовленнєвий розвиток у системі дошкільної освіти: сучасний погляд. *Педагогіка і психологія*. 2022. №2. С. 33–37.
3. Жилавська І. Лексичний розвиток дітей у мовленнєвому просторі ДНЗ. *Дошкільна освіта*. 2023. №4. С. 8–12.
4. Ковальчук Л. Формування мовленнєвої активності дошкільників у грі. *Психолого-педагогічний вісник*. 2023. №3. С. 19–23.
5. Кравченко М. Інтерактивні методи розвитку словника дошкільників. *Освіта дошкілля*. 2024. №1. С. 24–27.
6. Лисиченко О. Формування мовленнєвої компетентності дітей: методичні орієнтири. Львів: Світ, 2021. 96 с.
7. Піроженко Т. О. Психолого-педагогічні аспекти розвитку мовлення дітей: навчальний посібник. Київ: Видав. центр «Академія», 2022. 128 с.
8. Солодка І. Інноваційні підходи до мовленнєвого розвитку. *Дитячий садок майбутнього*. 2022. №6. С. 10–14.
9. Шелестова Л. Сучасні технології формування лексичної компетентності у дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2020. №3. С. 15–18.

Христина Попович,
студентка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ЕКОКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано педагогічний потенціал екоказок Ірини Дзуль, Олени Скуловатової, Катерини Єгорушкіної, Христини Валько, Віри Шпирки, о. Олега Кобеля та Оксани Рубльвої. Висвітлено їх роль у формуванні християнських цінностей та екологічної свідомості молодших школярів.

Ключові слова: християнські цінності, екоказки, екологічна свідомість, любов до природи, духовний розвиток, бережливе ставлення до природи, екологічне виховання, добро та милосердя.

Вступ

У сучасних умовах, коли українське суспільство переживає випробування, спричинені російсько-українською війною, особливої ваги набуває духовне виховання дітей. Втрата відчуття безпеки, вимушене переселення, руйнування звичних життєвих орієнтирів вимагають посиленого акценту на формуванні моральних цінностей, що допоможуть дітям знайти внутрішню опору та надію. Християнські чесноти – доброта, співчуття, відповідальність, любов до ближнього – є тими моральними орієнтирами, які

допомагають долати духовні кризи та будувати міцне, згуртоване суспільство. Водночас війна ще більше загострила питання екологічної безпеки. Масштабні руйнування, забруднення довкілля, знищення природних ресурсів вимагають переосмислення ролі людини у збереженні навколишнього світу. Саме тому виховання екологічної свідомості у молодших школярів має стати пріоритетним завданням освітнього процесу.

Екоказки як особливий жанр дитячої літератури є ефективним засобом формування екологічної відповідальності та духовних цінностей в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Вони поєднують захопливий сюжет із моральними уроками, що допомагають дітям усвідомити важливість дбайливого ставлення до природи та відповідального життя в гармонії зі світом і людьми. У сучасних реаліях читання і обговорення екоказок з дітьми допомагає осмислювати добро і зло, вчить людяності, любові до людей і природи. Дослідження ролі екоказок у формуванні християнських цінностей та екологічної свідомості молодших школярів є актуальним не лише в освітньому, а й у соціальному та духовному контексті. Виховання нового покоління українців на засадах відповідальності, милосердя та гармонійної взаємодії з природою сприятиме відродженню духовності й утвердженню цінностей, необхідних для відновлення та розвитку країни.

Мета статті – проаналізувати сучасні українські екоказки та визначити їх роль у формуванні християнських цінностей та екологічної свідомості молодших школярів.

Результати дослідження

Проблема формування моральних цінностей та екологічної свідомості молодших школярів неодноразово порушувалася науковцями та педагогами-практиками, але не в поєднанні, а як окремі аспекти освітнього впливу на учнів. С. Паламар та Л. Булан зосереджують увагу на важливості формування моральних цінностей у молодших школярів. Вони пропонують інтеграцію морального виховання в навчальний процес через використання інтерактивних

методів навчання та створення сприятливого морального середовища в школі [16]. На їхню думку, ефективним методом формування моральних цінностей є залучення учнів до обговорення моральних дилем та ситуацій, що сприяє розвитку критичного мислення та емпатії.

С. Маркіна досліджує підходи В. Сухомлинського до морального виховання школярів та їх застосування в сучасній початковій школі [15]. Вона підкреслює значення особистісно орієнтованого підходу та використання художньої літератури для формування моральних цінностей. Дослідниця вважає, що залучення дітей до активної пізнавальної діяльності та творчості сприяє розвитку їхньої моральної свідомості.

О. Вознюк [2], О. Грошовенко [3; 4], С. Кравець [12], І. Лебедь [14], Н. Степанюк [19] зосереджують увагу на питанні розвитку екологічної свідомості школярів. Зокрема І. Лебідь аналізує проблеми та перспективи формування екологічної свідомості у молодших школярів [14], розкриває зміст та сутність екологічної освіти, підкреслюючи важливість розвитку морально-емоційної сфери та любові до природи, а також наголошує на необхідності безпосереднього сприйняття дітьми навколишнього світу для формування відповідального ставлення до довкілля. О. Грошовенко аналізує проблему інтеграції екологічних та гуманістичних цінностей у навчальному процесі. Вона визначає екогуманістичну позицію як тип взаємодії з природою, де природа розглядається як найвища цінність. Грошовенко обґрунтовує умови ефективності формування такої позиції, зокрема включення екогуманістичних цінностей у систему професійних цінностей вчителя та формування емоційно-ціннісного ставлення учнів до природи [4]. Н. Степанюк висвітлює феномен екологічної свідомості та досліджує розвиток знань про екологічну культуру; зауважує нормативний характер екологічних знань та їх вплив на світогляд людини [19]. Науковець ствержує, що екологічна культура відображає не лише існуюче, але й необхідне, спрямовуючи дії людей на збереження довкілля та гармонізацію відносин між суспільством і природою.

Т. Качак [7; 8], Т. Близнюк [8] і В. Кизилова [9] аналізують екоказки та адресовані юним повісті на екологічну тематику. Х. Кульчак і Т. Качак розглядають дитячу літературу як засіб формування християнських цінностей. На основі аналізу рекомендованих для читання молодшим школярам програмових та додаткових творів вони визначили, які компоненти християнських цінностей пропагують письменники, на чому акцентують, а відтак – розробили і запропонувати ефективні вправи і завдання для роботи з прочитаними творами [13].

Водночас сучасні виклики, зокрема екологічні кризи та духовна деградація суспільства, вимагають інтегрованого підходу до формування у дітей відповідального ставлення до природи, усвідомлення своєї ролі в її збереженні, а також виховання на основі християнських цінностей, що є фундаментом гармонійного співіснування людини з навколишнім світом. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує використання екоказок, які, поєднуючи природоохоронну тематику з морально-етичними настановами, можуть стати ефективним засобом цілісного виховання молодших школярів.

Розглянемо сучасні екоказки та методичні аспекти їх опрацювання з учнями задля формування в них морально-етичних цінностей та екоосвідомості.

У книжці Ірини Дзуль «Блакитний скарб» дуже цікаво розповідається про такий безцінний скарб, який дав нам Бог – воду, без якої неможливе життя. Твір навчає вдячності за цей дар та бережливому ставленню до природи: «Вода цінніша від золота і найбільших скарбів. Я більше не буду так бездумно її використовувати! Я відчула, як важко жити, коли не вистачає питної води, тоді як інші витрачають її намарно – так, як це робила я» [5].

Після прочитання цієї екоказки доцільно провести з учнями бесіду і з'ясувати у них відповіді на такі питання: *Чому вода – дар Божий?, Для чого нам потрібна вода?, Чому потрібно бережливо використовувати воду?*

Така розмова допоможе дітям усвідомити цінність води та важливість її збереження. Учні можуть розповісти про ставлення до води у їхніх сім'ях і родин, приклади водозбереження; підготувати плакати.

У книжці Олени Скуловатової «Світлячок і Вітрячок» розповідається про те, що ощадливе використання природних ресурсів може стати прикладом для інших. Якщо у вас є будинок, який економить світло, воду чи тепло, то інші люди можуть захотіти зробити так само. Це допоможе берегти природу – цінний дар від Бога — для всіх людей. Авторка показує, що маленькі кроки кожного з нас можуть мати велике значення для довкілля та майбутніх поколінь: «Дуже важливо розумно й ощадливо використовувати енергію, воду, а особливо тепло. Таким чином ми піклуємося про довколишній світ, його чистоту, красу та життя, – запевнив Професор. – А заощаджені кошти можна спрямувати на добрі справи: допомогти потребуючим чи задонатити для наближення Перемоги» [18].

Після прочитання цієї книги варто обговорити з учнями такі питання: *Чому важливо економити енергію, воду та тепло? Як ощадливе ставлення до ресурсів допомагає зберегти довкілля? Які добрі справи можна зробити заощадженими коштами?* Після бесіди учням пропонують скласти список способів економії електроенергії та води в школі та вдома, а потім виготовити плакати із порадами щодо відповідального використання природних ресурсів. Це допоможе їм не лише краще засвоїти матеріал, мати свідому екологічну позицію, а й донести важливу інформацію до інших.

Зворушливу історію про песика, який турбується про довкілля, розповідає Катерина Єгорушкіна у екоказці «Арчі». Разом зі стареньким чоловіком він прибирав сміття, однак одного разу випадково поранився. Ця подія змусила дітей замислитися над тим, як вони можуть допомогти природі: «Бачиш, друже, – мовив дідусь, – ти надихнув людей дбати про світ, подарований нам Творцем» [6]. Дівчинка Надійка разом з друзями вирішила діяти – вони зробили смітники для сортування, щоб люди могли правильно викидати

відходи, не забруднюючи навколишній світ. Після читання цієї історії можна запропонувати дітям обговорити такі питання: *Чому важливо прибирати сміття і не забруднювати природу? Як можна допомогти своєму місту чи селу стати чистішим? Які речі можна сортувати та переробляти?* Також учні можуть виготовити яскраві таблички для контейнерів із позначками, що саме слід викидати в кожен смітник, або провести акцію “Чисте довкілля” у своїй школі чи громаді. Це допоможе їм не лише зрозуміти важливість екологічного способу життя, а й реально вплинути на стан природи навколо.

У книжці о. Олега Кобеля «Захисник чистоти» розповідається про їжачка Гачка, який дбав про порядок у лісі. Побачивши, як люди сміять, він зробив їм зауваження. Ця історія вчить, що природу потрібно берегти, не залишати сміття і піклуватися про чистоту довкілля. Адже ліс – це не лише краса, а й дім для багатьох тварин, і кожен із нас несе відповідальність за його збереження: «Якщо совість каже: “Досить!” – / Значить, це Господь вас просить. / Не отруюйте життя, / Заберіть своє сміття!» [10].

Після прочитання книги можна обговорити з учнями такі питання: *Чому важливо підтримувати чистоту в природі? Як можна допомогти тваринам, прибираючи сміття? Що кожен із нас може зробити, щоб у лісі, парку чи біля дому було чисто?* Корисним буде запропонувати дітям намалювати плакати із закликами берегти природу або організувати екологічну акцію «Чистий ліс» – разом прибрати сміття в парку чи сквері. Це допоможе не лише краще зрозуміти зміст книги, а й зробити свій внесок у збереження довкілля.

У книжці Оксани Рубльової «Правічний ліс» розповідається про важливість дбайливого ставлення до природи. Авторка наголошує, що ліси – це дар Божий, і люди повинні їх берегти, а не знищувати. Вона закликає не вирубувати дерева без потреби, адже саме ліси дають нам чисте повітря, захищають тварин і зберігають красу світу. Бережливе ставлення до природи – це спосіб висловити вдячність за те, що нам дав Бог: «Що ж ми накоїли? Ганьба! / Яка на серці в нас журба! / Що Бог створив – не вберегли, / Тепер

лиш збитки та борги. / Вода із гір ось-ось полле, / Від сонця сніг вже розтає. / Ліс не заступить водоспад, / Змете у прірву, мов ягнят» [17].

Після прочитання книги варто обговорити з учнями такі питання: *Чому ліси такі важливі для природи та людей? Які наслідки може мати вирубка дерев? Що кожен із нас може зробити для збереження лісів?*

Дітям можна запропонувати створити колективний проєкт «Збережемо ліси разом», де вони розроблять правила відповідального ставлення до природи. Дієвою буде спільна акція, спрямована на озеленення територій. Це може бути висаджування дерев. Учням буде цікаво працювати і над спільними навчальними чи дослідницькими проєктами, наприклад, спільно підготувати стінгазету про роль лісів у житті планети. Це допоможе глибше зрозуміти зміст книги та спонукатиме до реальних дій на благо природи.

У книжці о. Олега Кобеля «Первоцвіти» розповідається про важливість збереження рідкісних квітів, особливо тих, що занесені до Червоної книги України. Автор наголошує, що якщо люди й далі будуть масово зривати першоцвіти, вони можуть повністю зникнути. Олег Кобель закликає берегти природу та не нищити її заради швидкоплинної краси. Адже справжнє милування первоцвітами – це спостерігати за ними в природі:

«Квіти ці ростуть з-під снігу, / Внесені в Червону книгу, / Їх потрібно рятувати, / Не дозволю їх зривати!» [11].

Після прочитання цієї віршованої історії варто обговорити з учнями такі питання: *Чому первоцвіти занесені до Червоної книги? Як можна захистити рідкісні квіти від знищення? Чому важливо зберігати природну красу, а не зривати її?* Після прочитання цієї екоісторії учням можна запропонувати провести інформаційну кампанію у школі – підготувати пости у соцмережах чи електронні буклети із закликами не зривати першоцвіти. А ще можна організувати екологічну акцію «Збережемо первоцвіти» та долучитися до висадки квітів на шкільній території або в парку. Це допоможе дітям усвідомити, що кожен може зробити внесок у збереження природи.

У книжці Віри Шпирки «Звірята зі Знесіння» [20] розповідається про мешканців лісового парку, які вчать нас дбайливого ставлення до природи. Через пригоди головних героїв авторка показує, як важливо берегти довкілля, допомагати тваринам і піклуватися про свій рідний край. Книга спонукає замислитися над тим, що кожен із нас несе відповідальність за навколишній світ і може зробити його кращим. Після читання цієї книги актуальною буде бесіда й обговорення питань: *Як звірята зі Знесіння показують важливість турботи про природу? Чому слід берегти ліси та парки, навіть у місті? Як можна допомагати тваринам узимку та в інші пори року?*

Дієвим для формування поведінкового аспекту екокомпетентності молодших школярів вважаємо проєкт «Лісовий куточок» – намалювати мешканців парків і лісів свого краю та придумати для них екологічні правила. Ще одна цікава ідея – організувати акцію “Допоможемо тваринам” і зробити годівнички для птахів або будиночки для білок. Це допоможе не лише краще зрозуміти зміст книги, а й виховати справжню любов до природи.

У книжці Христини Валько «Різдво у лісі» розповідається про чарівну зимову історію, яка вчить доброти, турботи про ближніх і любові до природи. Лісові звірята разом готуються до Різдва, діляться теплом і допомагають один одному. Авторка показує, що справжнє свято – це не лише подарунки, а й дружба, милосердя, бажання зробити світ кращим та бути вдячним: «Дві родини зустрічали першу Різдвяну зорю разом, дякуючи Богу за можливість бути разом у цей особливий час і за те, що їхні малята знайшлися живими та не замерзли у хуртовину. Велика радість наповнила їхні серця, очі світилися від щастя, і всіх обгортало промені благословенного Різдва» [1].

Після читання цієї книги можна обговорити з учнями такі питання: *Для кого ліс є затишною домівкою? Як змінити недоброзичливе ставлення людей до природи? Чому не можна приносити і викидати сміття у лісі? Учням можна запропонувати створити власну різдвяну казку або виготовити святкові листівки з побажаннями добра та радості. Можна організувати благодійну*

акцію «Різдвяне диво» – зібрати подарунки для тих, хто цього потребує, або допомогти тваринам узимку, зробивши годівнички. Це допоможе дітям краще зрозуміти значення свята та навчитися робити добро.

Висновки

Сучасні українські екоказки є важливим засобом виховання морально-етичних цінностей та екологічної свідомості у молодших школярів. Їх прочитання, супроводжене правильно побудованою методичною роботою, спрямованою на осмислення, аналіз та опрацювання змісту екоказки, сприяє формуванню у школярів бережливого ставлення до природи, відповідальності за навколишній світ та розуміння того, що природа – це Божий дар, який потрібно берегти. Робота з такими творами допомагає учням не лише усвідомити важливість екологічної поведінки, а й розвиває в них почуття любові, доброти та милосердя.

Список використаних джерел

1. Валько Х. Різдво у лісі. Київ-Івано-Франківськ: Бюро УГКЦ з питань екології 2020. 16 с.
2. Вознюк О. В. Формування екологічної свідомості в учнів початкових класів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2018
3. Грошовенко О., Присяжнюк Л. Формування природничих уявлень молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2023. № 69. С. 71 – 80. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-71-80>
4. Грошовенко О. П. Формування екогуманістичної позиції молодшого школяра в умовах шкільного навчання. *Молодий учений.* 2018. № 1. С. 283-288.
5. Дзуль І. Блакитний скарб. Київ-Івано-Франківськ-Дрогобич: Бюро УГКЦ з питань екології, 2018. 16 с.
6. Єгорушкіна К. Арчі. Київ-Івано-Франківськ-Дрогобич: Бюро УГКЦ з питань екології, 2019. 16с.
7. Качак Т., Близнюк Т. Від казки до екокритики: аналіз повістей про природу Г. Пагутяк, А. Бачинського, В. Полянка. *Вісник науки та освіти.* 2025. № 2 (32). С. 281 – 294. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-281-294](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-281-294)
8. Качак Т. Б. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. Вид. 3-ге, доповнене. Київ: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
9. Кизилова В. Екологічна казка в системі української літератури для дітей і юнацтва: типологія, функції. *Причорноморські філологічні студії.* 2024. No 5. С. 51-59. <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.5.7>
10. Кобель О. Захисник чистоти. Київ – Івано-Франківськ: Бюро УГКЦ з питань екології 2023. 16 с.
11. Кобель О. Первоцвіти. Київ – Івано-Франківськ: Бюро УГКЦ з питань екології 2020. 16 с.

12. Кравець С. В. Підходи до формування природничих понять у початковій школі. *Початкова школа*. 2022. № 3. С. 21–28.
13. Кульчак Х. В., Качак Т. Б. Дитяча література як засіб формування християнських цінностей у молодших школярів. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference* (Vol. 2), Cambridge, October 29, 2021. Cambridge-Vinnitsia: P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2021. С. 43 – 48. <https://doi.org/10.36074/logos-29.10.2021.v2>
14. Лебідь І. Формування екологічної свідомості дітей молодшого шкільного віку в процесі освітньої діяльності. С. 427 – 440. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/40.pdf>
15. Маркіна С. Формування моральних цінностей у молодших школярів на основі педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2014. № 9. С. 13-15. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Psh_2014_9_7.pdf
16. Паламар С., Булан Л. Формування моральних цінностей в молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). С. 419-422. вилучено із <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4045>
17. Рубльова О. Правічний ліс. Київ-Івано-Франківськ-Дрогобич Бюро УГКЦ з питань екології 2021. 16 с.
18. Скуловатова О. Світлячок і Вітрячок. – Київ-Івано-Франківськ, Бюро УГКЦ з питань екології, 2024. 16 с.
19. Степанюк Н.. Особливості формування екологічної культури особистості. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 3. С. 222-224
20. Шпирка В. Звірята зі Знесіння. Київ-Івано-Франківськ-Дрогобич: Бюро УГКЦ з питань екології 2019. 16 с.

Мар'яна Рабійчук,
магістрантка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Україна

РОЛЬ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ТА АНІМАЦІЇ У РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Стаття присвячена проблемі розвитку мовлення у дошкільників засобами поетичних текстів та анімації. Проаналізовано особливості інтеграції артпедагогічних засобів у логокорекційний процес.

Ключові слова: дошкільники, засоби корекції, артпедагогіка, художня література, поетичні тексти, анімація.

Вступ

Дошкільний вік – період активного засвоєння дитиною розмовної мови, формування усіх сторін мовлення, а саме: фонетичної, лексичної та